

PRESENTACIÓ

El gènere en les geografies del món: connexions i voluntats polítiques

La incorporació de l'anàlisi de gènere a la geografia ha fet un llarg recorregut, encara que amb forts contrastos, tant a nivell internacional com dins de cada país. Si, en els països de parla anglesa, la incorporació de les geografies sobre les experiències de les dones s'inicia la dècada de 1970, en altres indrets ocorre durant la dècada de 1980, i hi ha llocs on no hi és present o la hi trobem molt localment. Les causes d'aquesta disparitat són múltiples i sovint deriven de la suma de circumstàncies entre les quals el paper de les institucions acadèmiques, els estats, les cultures i les connexions entre persones i entre llocs adquireixen una importància cabdal.

Alhora, com passa en la geografia en general, el domini angloamericà en els enfocaments teòrics, els temes d'anàlisi i les metodologies és aclaparador, com ho demostra l'hegemonia de la producció anglosaxona en els espais internacionals d'expressió escrita (Garcia Ramon, Simonsen i Vaiou, 2007). La llengua és un obstacle molt important, però també ho és la voluntat de reproduir un sistema de poder del coneixement que se sustenta en la construcció d'uns «altres», que hi són per aportar informació però que no discuteixen ni desestabilitzen les bases de producció d'aquest coneixement. Aquesta hegemonia i el seu rol en el debat acadèmic internacional és una preocupació de força geògrafs i geògrafes que, en els darrers anys, s'expressen de manera clara reivindicant que les experiències que ocorren en indrets diferents són tan capaces de produir teoria com les que provenen del discurs dominant anglòfon (Gutiérrez Puebla i López Nieva, 2001; Garcia Ramon, 2003; Gregson, Simonsen i Vaiou, 2003; Hadjimichalis, 2004; Kitchin, 2005).

En aquest marc se situa el número 49 de DOCUMENTS D'ANÀLISI GEOGRÀFICA. Es tracta d'un volum íntegrament dedicat a temes de geografia i gènere que podem dividir en dues parts. La primera consta de cinc articles que tracten sobre les estratègies, els resultats i els reptes de la introducció de l'anàlisi de gènere en la geografia acadèmica de diferents indrets del món, tant en investigació com en ensenyament¹. Els textos, que se situen en la reflexió exposa-

1. Aquests textos són la versió en article d'algunes de les conferències presentades al seminari internacional «Geografia i gènere al món: qüestionant l'hegemonia angloamericana», que va tenir lloc al Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona, del 22 al 25 de febrer de 2006.

da anteriorment, tenen per objectiu donar a conèixer situacions diferents amb vocació d'informar i de formar a través de les experiències dels altres.

El primer dels articles és el de la geògrafa nord-americana d'origen australiana Janice Monk, que, des de la seva història personal i acadèmica, reflexiona sobre la importància del context lingüístic, polític, cultural i econòmic en la creació de coneixement i aporta experiències sobre com es poden compartir idees que incloguin els «altres» en lloc d'excloure'ls. Monk és una geògrafa internacionalment reconeguda per la important contribució que ha fet per a l'establiment de les geografies de gènere al món, tant per la seva recerca com pel seu treball, endegant grups internacionals de recerca i també diagnosticant, donant suport o creant les estructures organitzatives perquè aquestes geografies puguin ser respectades i considerades dins del *mainstream* de la disciplina (Fincher, 2007; Garcia Ramon i Luna, 2007). Probablement, el seu èxit més gran com a líder de moltes geògrafes feministes és l'establiment del Grup d'Estudis sobre Gènere i Geografia de la Unió Geogràfica Internacional (UGI), el 1988, que suposa una font de contactes i suport per a geògrafes de molts països, i, en general, el seu interès i la seva dedicació a crear persones i tradicions geogràfiques d'arreu del món. Com ella mateixa explica, l'ensenyament i la investigació sobre gènere en geografia és encara lluny de ser reconeguda mundialment, i en aquesta tasca, les persones, les seves trajectòries i prioritats i les xarxes que construeixen són molt significatives a l'hora de propiciar el canvi.

Els articles que segueixen aquesta reflexió ens situen a l'Àfrica, al Regne Unit, a l'Europa postsocialista i a l'Amèrica Llatina. Mariama Awumbila, des de Ghana, exposa, per al conjunt de l'Àfrica subsahariana, alguns fets que mostren com els estudis de gènere han passat de ser desconeguts fins als anys noranta a ser considerats actualment, encara que estiguin lluny d'arribar a totes les àrees de la disciplina i a totes les regions. És de destacat interès conèixer les aportacions de la geografia feminista africana, fins i tot per desconstruir el concepte «occidental» de gènere i conceptualitzar-lo en el context històric i cultural africà. Jo Little ens apropa a una realitat més coneguda, la del món britànic i «l'àmplia distància recorreguda per la geografia feminista en el Regne Unit al llarg dels passats vint-i-cinc anys». És una situació clarament d'èxit que mostra el progrés en el desenvolupament teòric de temes de gènere i de la geografia feminista, en la qual han participat des dels moviments feministes quan van començar, fins al mateix desenvolupament de la geografia, amb la força del gir cultural i el protagonisme de l'atenció a la diferència. Judit Timar entra de ple en la qüestió del poder des de la seva visió com a geògrafa hongaresa i coneixedora de la societat postsocialista de l'Europa central i oriental. Timar té molt d'interès a compartir les experiències amb altres, però sobretot a aclarir les relacions de poder i els interessos de cadascú per canviar l'hegemonia. Per això ens situa en un context de doble marginalitat: com a geògrafa feminista noanglosaxona i pertanyent a Europa «de l'Est», i com a productora de saber en una disciplina que té un reconeixement social escàs. Susana Veleda da Silva i Diana Lan exposen la situació de l'Amèrica Llatina des del Brasil i l'Argentina, respectivament. En destaquen uns orígens molt vinculats als moviments femi-

nistes de totes dues societats i un desenvolupament molt influït per les qüestions polítiques i econòmiques a tots nivells. El paper de les institucions acadèmiques amb els propis conflictes interns i relacions de poder han marcat una trajectòria dels estudis de geografia i gènere amb entrebancs que les autores consideren causa d'un desenvolupament teòric inadequat que els permeti assolir un nivell científic més sòlid i consolidat.

Aquest recorregut per algunes de les geografies feministes del món i el seminari que les va aplegar a Bellaterra apareix vint anys després del primerencontre internacional del Grup d'Estudis sobre Gènere i Geografia de la UGI, concretament, durant la Conferència Regional sobre Països Mediterranis, celebrada a Barcelona l'any 1986. En aquesta trobada, les geògrafes feministes de diversos països van compartir els seus interessos, mètodes d'investigació, conceptes i objectius, com també van palesar la preocupació que sentien per l'educació geogràfica feminista (Monk i Garcia Ramon, 1987).

La segona part del número consta de tres articles, tres estats de la qüestió i quatre ressenyes de llibres que tracten temes diversos des de la perspectiva de gènere. Els textos d'Ariadna Cucurella, Víctor Fernández Salinas i Anna Serra ens situen en l'espai urbà. Ariadna Cucurella analitza quin paper té el disseny dels nous espais públics urbans en l'ús i l'apropiació que en fan les persones, atenent diverses categories de diferenciació, en particular el gènere. El seu cas d'estudi és el Parc dels Colors de Mollet del Vallès (Barcelona), d'Enric Miralles. En la mateixa línia, Anna Serra ens situa al barri del Mercadal de Girona per analitzar la repercussió de les transformacions urbanes en la vida quotidiana de les persones i per veure com viuen l'espai públic. Es tracta de dues contribucions molt relacionades amb la planificació urbana i amb una interessant aportació metodològica. La metodologia és també un punt fort de l'article de Víctor Fernández Salinas, que proposa un mètode per establir categories per visibilitzar col·lectius minoritaris, com ara la comunitat gai masculina, a fi d'evitar situacions de vulnerabilitat. Fernández Salinas aplica la seva metodologia a diverses ciutats espanyoles i ofereix pautes de reflexió sobre la consideració o no dels espais gais com a *neoguetos* de qualitat en la ciutat posfordista.

Els estats de la qüestió tracten línies d'investigació relativament recents en geografia i gènere, com ara les geografies de la por i les geografies de la infància. En el primer cas, Laia Oliver fa una reflexió sobre les pors socials en el context acadèmic, analitzant els canals pels quals es construeixen, es transmeten i es reproduïxen les pors de les dones a la societat i com aquestes afecten el desenvolupament de la seva tasca com a investigadores. Anna Ortiz presenta els treballs teòrics i metodològics principals sobre les geografies de la infància o l'estudi de les pràctiques espacials i socials dels nens i les nenes segons la seva identitat i el seu context. Finalment, Montserrat Solsona, Laia Ferrer, Carles Simó i John MacInnes presenten una revisió de la literatura sobre les trajectòries familiars després del divorci fins a la formació de noves famílies, noves relacions de parella i/o de filiació, amb el gènere i el territori com a eixos principals d'anàlisi. És particularment interessant la reflexió metodològica que fan

els autors i les autores sobre les possibilitats d'investigació comparativa d'un tema com aquest.

DOCUMENTS D'ANÀLISI GEOGRÀFICA ha editat quatre volums on la geografia i el gènere hi han tingut un paper destacat². Han pretès donar a conèixer temes, mètodes i idees en geografia feminista de la mà de geògrafes i geògrafs de llocs diversos. La seva publicació ha estat una conseqüència de les relacions a tots nivells entre llocs, persones, institucions i idees. Sens dubte, una qüestió de connexions i voluntats polítiques.

Referències

- FINCHER, R. (2007). «Space, gender and institutions in processes creating difference». *Gender, Place and Culture*, 14 (1), p. 5-27.
- GARCIA RAMON, M. D. (2003). «Globalization and international geography: the questions of languages and scholarly traditions». *Progress in Human Geography*, 27 (1), p. 1-5.
- GARCIA RAMON, M. D.; LUNA, A. (2007). «Challenging hegemonies through connecting places, people and ideas: Jan Monk's contribution to international gender geography». *Gender, Place and Culture*, 14 (1), p. 35-41.
- GARCIA RAMON, M. D.; SIMONSEN, K.; VAIYOU, D. (2007). «Does Anglophone hegemony permeate Gender, Place and Culture?». *Gender, Place and Culture*, 13 (1), p. 1-5.
- GREGSON, N.; SIMONSEN, K.; VAIYOU, D. (2003). «Writing (across) Europe: on writing spaces and writing practices». *European Journal of Urban and Regional Studies*, 10 (1), p. 5-22.
- GUTIÉRREZ PUEBLA, J.; LÓPEZ NIEVA, P. (2001). «Are international journals of human geography really international?». *Progress in Human Geography*, 25, p. 53-69.
- HADJIMICHALIS, C. (2004). «The changing geography of Europe: A Balkan and Southern European view». *European Urban and Regional Studies*, 11 (4), p. 363-366.
- KITCHIN, R. (2005). «Disrupting and destabilizing Anglo-American and English-language hegemony in geography». *Social and Cultural Geography*, 6 (1), p. 1-15.
- MONK, J.; GARCIA RAMON, M. D. (1987). «Geografía feminista: una perspectiva internacional». *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 10, p. 147-157.

Mireia Baylina Ferré

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Geografia

2. Números 14 (1989) (monogràfic sobre «Geografia i gènere»); 26 (1995) («Aportacions del Seminari internacional sobre treball, ocupació i vida quotidiana de les dones: el cas de l'Europa meridional»); 35 (1999) («Gènere i medi ambient»), i 49 (2007) («Una mirada internacional a la geografia i el gènere»).